

## EDUCAȚIA ELEVULUI ȘI A PROFESORULUI ÎN ȘCOALA WALDORF

Adrian Codrea,

Școala Waldorf Iași

„Nu este menirea noastră să transmitem judecăți generațiilor care cresc. Trebuie să-i ajutăm să-și folosească propria capacitate de judecată, propria putere de înțelegere. Să învețe să vadă în lume cu ochii proprii. Să cultivăm capacități, nu să transmitem judecăți. Nu în adevărurile noastre să creadă tineretul, ci în personalitatea noastră. Să vadă cei care vin după noi că și noi suntem căutători. Și trebuie să-i îndrumăm și pe ei pe calea căutătorilor.”(Rudolf Steiner)

Relația profesor-elev – esența pedagogiei Waldorf

Profesorii:

- sunt cei care „reprezintă” pedagogia Waldorf, folosind-o;
- aspectul karmic al misiunii profesorului;
- scopul profesorului nu este o materie, nici toate materiile, ci clasa.

Profilul profesorului Waldorf:

- personalitate puternică;
- capacitate pedagogică;
- responsabilitate față de copil, față de misiunea asumată (dată), față de sine;
- cultură generală vastă;
- spirit de echipă;
- fin observator al clasei, al copilului;
- imaginație, creativitate, umor;
- entuziasm;
- experiență de viață;
- „antispecialist” (să-și învingă aversiunea față de unele materii);

Ideal ar fi ca toți profesorii Waldorf să fie nu doar buni cunoscători ai antropologiei steineriene și ai antropozofiei, ci chiar să fie pătrunși de patrimoniul spiritual al antropozofiei și să se identifice cu ideile sale. Practica a demonstrat că acest ideal nu întotdeauna poate fi atins. Nu toți profesorii pot să ajungă la acest grad de identificare. În acest caz, cel puțin li se poate cere acceptarea principiilor pedagogice Waldorf, în toate aspectele lor practice, și abținerea de la orice atitudini sau acte care ar putea prejudicia imaginea pedagogiei Waldorf, a antropologiei și antropozofiei.

Totuși nu este admis:

- ca un profesor Waldorf să manifeste idei contrare imaginii omului ca ființă spirituală a lumii;
- să „profeseze” ateismul declarat, materialismul;

Altfel nu va exista o viziune comună asupra educației, a învățământului Waldorf.

Calități cerute profesorului Waldorf:

- cunoașterea profundă a ființei omenești (antropologie, antropozofie);
- dragostea, ca bază a comportamentului social în legătură cu elevii (fondul spiritual al pedagogiei Waldorf);
- calități artistice – nu neapărat realizate în practică (muzician, pictor etc.), ci

disponibilitate către activitățile artistice, maleabilitate, fantezie, creativitate. Sursele de inspirație pentru activitatea profesorului trebuie să vină din interiorul său. Fiecare situație pedagogică este unică. Ora de curs este văzută ca o operă de artă, dar artiștii nu lucrează cu un compendiu de estetică sub braț. Însă, după cum artistul nu este niciodată pe deplin mulțumit de opera sa, nici profesorul nu ar trebui să fie pe deplin mulțumit niciodată de prestația sa în fața elevilor. Cauzele imperfecțiunilor din procesul de învățământ trebuie căutate în primul rând în noi. Sufletul viu al unei școli Waldorf sunt profesorii. Dacă ei nu cresc și nu se dezvoltă, școala se ofilește.

Dascălii înnașcuți sunt „rara avis”, dar poți să muncești cu tine însuși pentru ca:

- să-ți domini propriul temperament, vocea, limbajul;
- să fii atent la probleme și situații care nu-ți suscită în mod normal interesul;
- să „citești” efectul muncii în elevii tăi;
- să fii entuziasmat de ceea ce predai;
- să-ți perfecționezi plasticitatea expunerii;
- să realizezi o bună structură a orelor;
- să-ți cultivi sensibilitatea față de ceea ce sălăsluiește profund în sufletul fiecărui copil;

Munca profesorului Waldorf cu sine nu se termină niciodată.

Autonomia profesorului

Factori care pot afecta autonomia:

- relația cu angajatorul;
- relația cu directorul și, de actualitate în România, cu acei colegi din școală, mai Waldorf decât alții;

De fapt se pune problema autonomiei față de direcția spirituală a școlii, exercitată de colectivul profesoral văzut ca un tot. Nici un profesor din școală nu poate face notă discordantă față de această orientare.

Pedagogia Waldorf nu admite dogmatismul de nici un fel. Profesorii au dreptul individual și colectiv să inoveze, sub toate aspectele (respectând principiile).

Colectivul de profesori care predau la o clasă

Grup deosebit de important mai ales în condițiile în care, în România, începând de la clasa a cincea dispare învățătorul-diriginte; dar și la ciclul primar apar și alți profesori. Cuvântul cheie: COLABORAREA, spiritul de echipă, abilitățile individuale de comunicare sunt foarte importante în această situație. Este de dorit chiar ca, fie în cadrul întâlnirilor colegiului profesoral (joia), fie în altă zi a săptămânii, acest colectiv să găsească timp pentru a discuta problemele clasei.

Atribuții ale colectivului de profesori care predau la o clasă:

- decid repartitia epocilor și alcătuirea orarului;
- schimbă impresii despre elevii clasei (eventual studiu de caz);
- participă activ la întâlnirile cu părinții dar și la serbări lunare, la alte activități ale clasei;
- decid măsuri disciplinare.

De la clasa a IX-a elevii trebuie eliberați de „figura protectoare” a profesorului răspunzător de o anumită clasă (pe care oricum nu ar mai recunoaște-o). Elevii trebuie ajutați doar discret să se regăsească pe ei înșiși. Acest ajutor vine de la „tutorele clasei”, la noi – dirigintele.

Atribuțiile dirigintelui – liceu:

- menține contacte personale cu clasa;

- cunoaște problemele ei;
- ajută la soluționarea lor;
- centralizează informațiile de la profesorii care predau la clasă;
- este element de legătură școală-părinți.

Profesorul de liceu are în fața lui elevi aproape formați cărora nu li se mai poate aplica global o „metodă”. Apare consilierea individuală.

#### TRĂSĂTURI DISTINCTIVE ALE UNEI CLASE WALDORF

Fiecare clasă Waldorf are un caracter propriu, este o microlume, o autentică comunitate socială. O clasă în care domnește întotdeauna o liniște „de mormânt” e o clasă bolnavă. Nici extrema cealaltă nu e de dorit.

În timpul ciclului primar este sarcina învățătorului să transforme tot ceea ce copilul are nevoie să știe despre lume în limbajul imaginației, provocând uimirea și curiozitatea, cultivând respectul și dragostea pentru învățatură. Acest principiu stă la baza trăsăturilor care disting educația Waldorf de alte forme de educație:

1. Întreaga educație pornește de la abordarea integrală a ființei copilului recunoașterea copilului ca un întreg de natură ♣ tripartită: corp, suflet și spirit (minte);
  - strădania de a înțelege ♣ experiențele interioare și natura esențială ale copilului;
  - respect sacru ♣ pentru individ.
2. Lecțiile derivă dintr-un curriculum integrat, bazat pe artă
  - stimularea imaginației creative a copilului ca obiectiv esențial ♣ pentru fiecare stadiu de dezvoltare;
  - folosirea forței imaginației inerente ♣ oricărui copil pentru a împleni cunoștințele cu experiența;
  - împletirea ♣ forțelor simțirii cu cele ale intelectului și voinței;
  - integrarea muzicii, ♣ picturii și lucrului de mână în curriculum-ul academic;
  - înlocuirea ♣ manualelor cu caiete create de copii și cu texte de literatură clasică.
3. Adecvarea învățării la etapele de dezvoltare a copilului.
  - protejarea ♣ copilăriei prin evitarea pretențiilor intelectuale premature;
  - stimularea ♣ facultăților imaginative, esențiale pentru dezvoltarea gândirii creatoare;
  - ♣ dezvoltarea capacității de înțelegere prin spunerea zilnică a unei povestiri de către profesor, urmată de repovestirea ei de către copii;
  - viețuirea ♣ literelor mai întâi prin imagini picturale, desenul formelor și mișcare;
  - ♣ introducerea scrierii înainte de citire și numai atunci când copilul este pregătit din punct de vedere al dezvoltării.
4. Relațiile se consolidează deoarece profesorul rămâne cu aceeași clasă pe parcursul mai multor ani de studiu
  - evitarea crizelor de readaptare anuală ale copilului; ♣
  - ♣ facilitarea rezolvării imediate a dificultăților în loc de aglomerarea lor la sfârșit de an;
  - dezvoltarea unei relații apropiate între profesor și familia ♣ copilului;
  - posibilitatea profesorilor de a evolua odată cu elevii și ♣ înțelegerea profundă a fiecărui copil.
5. În evaluarea activității elevilor nota nu este definitivă
  - stimularea spiritului natural de emulație al ♣ copilului ca motivație pentru realizări;
  - evaluarea narativă complexă pentru ♣ a marca progresul copilului ca întreg;
  - încurajarea copilului de a cere ♣ ajutor și consiliere, de a se autoaprecia și corecta în funcție de situație.
6. Comportamentul este indus prin disciplina pozitivă și creativă

dirijarea copiilor prin autoritate îndrăgită și nu prin principii ♣ autoritariste;  
înțelegerea și respectarea nevoilor individuale ale ♣ copiilor;  
abordarea ameliorativă și constructivă în locul celei punitive și ♣ înjosoare  
(pedeapsa).

7. Sala de clasă oferă un exemplu de mediu social de cooperare

copiilor li se permite să se remarce ca indivizi, dar sunt ♣ stimulați și să contribuie la  
succesul grupului;

cultivarea unui sentiment ♣ sănătos de respect de sine în fiecare copil;

evitarea comparațiilor care ♣ pot genera situații defavorizante pentru unii dintre copii  
(etichetarea);

♣ evidențierea faptului că realizarea individuală depinde de comunitate, dar  
contribuie și la dezvoltarea acesteia.

Cursul de dimineață

- durează 110 minute

- se desfășoară fără pauză

- are o formă deosebită:

partea ♣ ritmică

partea de conținut ♣

partea de exersare sau de lucru ♣ individual

partea de teme – verificare și temă de casă ♣

partea de ♣ povestire – timpul de povestire

Momente ale cursului principal

Salutul ♣ individual – întâmpinare la ușă; strângere de mână.

Moment de acomodare – ♣ discuții despre teme.

Salutul oaspeților, prezentarea noilor colegi. ♣

♣ Salutul profesorului – “Bună dimineața, dragă clasă a n-a”.

Zicerea de ♣ dimineață – 30 de s pauză ca se “așeze” zicerea.

Partea ritmică

Alcătuirea și executarea “părții ritmice” pretinde de la cel care predă să își întărească  
propria relație față de structurile lingvistice lirice și să exerseze rostirea potrivită a  
acestora – pregătire lingvistică în “arta vorbirii”- exersarea sa pregătitoare.

Exerciții de plastica rostirii (ț, ș, r) din ce în ce mai ♣ repede și mai tare – rar și încet  
(polaritate); pauze, contrapunct (apoi în gând – pentru preluare în interior). Exerciții  
de rostire (de ascuțire a limbii – frământări de limbă), atât pentru întreaga clasă, cât și  
separat pentru anumiți copii, în măsura în care rostirea lor necesită supraveghere și  
îngrijire deosebită.

Poeziile de suflet – profesorul urmărește din caietul cu poezii; ♣ pentru cei care  
lipsește spus poezia colegii; te poți inspira din poeziile pe zilele săptămânii ale lui  
Rudolf Steiner sau pe temperament.

Recitări de ♣ poezii; este de mare importanță ca la prima recitare a poeziei în fața  
clasei aceasta să poată fi rostită din memorie, cu siguranță, și ca cel care rostește să se  
fi deprins de altfel cu toate calitățile sunetelor, ritmurilor. În acest mod – întâi rostind  
în fața copiilor – apoi tot mai mult invitând copiii să rostească împreună – profesorul  
poate să „îi învețe” poezia.

Scurte ♣ exerciții muzicale (cânt, cântat la liră și la flaut). Vocal; flaut – gama Do  
major.

Jocuri pe cântec și jocuri în cerc, „exercițiile de orientare”. ♣

## Partea de conținut

recompunerea amănunțită – cu ajutorul copiilor – a ♣ lucrurilor discutate cu o zi în urmă

continuarea cu noile conținuturi ♣

Partea de lucru individual – exerciții sau lucru la caietele de epocă.

Partea povestită – ultimul sfert de oră al cursului principal, timpul de povestire, aparține iarăși cu totul limbii modelate artistic.

## Structur orei de curs

7:30 – Sunt prezent în clasă.

curățenia clasei; cretă, burete, apă la ♣ flori;

exercițiu de plastica rostirii; ♣

imagine rapidă a fiecărui copil ♣ în parte ca și cea dinainte de culcare.

7:40 – Cancelarie – zicerea profesorului sau din calendarul sufletesc.

7:45 – Primesc copiii în sala de clasă. Salutul individual. Unii copii vin cu caietele de teme; vorbim puțin despre temă.

7:55 – Sună pentru prima dată. Luați loc!

8:00 – Sună pentru a doua oară.

„Morgenspruch” – zicerea; prin zicere ancorăm copilul de lumea ♣ exterioară, privire spre interior – mai scurtă sau mai profundă, cerem putere și forță pentru învățare; din când în când vorbesc despre conținutul și modul de construcție al acestei ziceri.

Depinde de profesor ce face în continuare.

exerciții cu degetele, mâinile, picioarele – activarea corpului ♣ fizic.

recitare – activarea laringelui; cultivarea rostirii ♣

cântat ♣ vocal / instrumental – nu trebuie să dureze prea mult; luăm instrumentele, cântăm și gata!

8:20 – exerciții de concentrare (ex. calcul mental îl duc la nivelul imaginii, reprezentării) – pregătire pentru partea de conținut.

8:25 – 9:10 – Partea de conținut – se lucrează efectiv:

concluzia a ceea ce a ♣ fost ieri.

cu ajutorul copiilor, recompun partea de conținut din ziua ♣ precedentă – amănunte, pe cât posibil exact în ordinea în care au fost prezentate – întărirea memoriei, privire de ansamblu ce va folosi ca reper – orientare printre conținuturile predate.

discut un pic tema pentru ♣ acasă.

noțiunile noi. ♣

9:10 – 9:30 – Partea de exersare.

lucru ♣ individual.

merg printre ei, verific temele apoi le dau tema nouă. ♣

9:30 – Povestire

9:45 – 9:50 – O scurtă privire asupra a ceea ce va fi mâine.

Ora de bază – a ajuta copilul să respire și să doarmă corect!!!

Îl trecem V.◇ S ◇ G ◇ S ◇ prin V

Polaritatea voință – gândire la care simțirea este element mediator reprezintă marea secret al unei ore de curs reușite în școala Waldorf.

Gândire - trecut, mort, implică antipatie  
Voință - viitor, viață, implică simpatie  
Simțire - prezent

Marea artă a pedagogului constă în a recurge la simțire pentru a ajunge dinspre voință la gândire, fără ca elevul să se simtă bruscat, forțat. Altfel zis, gândirea trebuie să întrepătrundă voința dar drumul corect este prin simțire.

Dintre metodele și mijloacele ce pot fi folosite în cadrul fiecărei lecții amintim:

- momentele de umor în alternanță cu cele de seriozitate sau tristețe;
- alternanță între concentrare-diluare, somn-trezire, contemplare-activitate;
- orar bine făcut – alternanța materiilor.

Menținerea trează a atenției elevilor este o dorință a oricărui profesor. Pentru atingerea acestui obiectiv în orele de curs, proiectarea și improvizația, știința și arta trebuie să fie prezente simultan.

Folosirea manualelor nu este agreată de pedagogia Waldorf. Învățământul se bazează pe cuvântul viu al profesorului. Manualul este o „cârjă” pentru profesor și are de cele mai multe ori o prezentare estetică ce lasă de dorit și conținuturi incoerente sau prea abstracte. Când elevii își scriu propriul „manual” crește și durabilitatea cunoștințelor dar e și un bun prilej pentru personalizarea „cărților”.

Pedagogia Waldorf formează, iar cea din tradițional informează – este o afirmație des auzită. Afirmația este parțial adevărată. Și informația este necesară. Fără ea formarea nu este posibilă. Școala Waldorf își dorește să creeze în clasă o imagine a lumii. Cunoștințele sunt deci un mijloc important pentru formarea elevului. Nu sunt un scop în sine dar constituie un mijloc puternic și de neînlocuit.

Pedeapsa în școala Waldorf.

Condiții pentru profesor: să fie calm, just, consecvent. Niciodată nu trebuie să pedepsești în mod negândit. Pedepsele stupide nu ar trebui să existe. Munca adițională are de regulă efect contraproductiv. Transformarea muncii în pedeapsă este echivalentă cu distrugerea afecțiunii elevului față de muncă. Pedeapsa nu trebuie să provoace ură față de școală. Trebuie simțită ca o consecință logică a faptei săvârșite: cine distruge trebuie să construiască; cine murdărește trebuie să curețe. Pedeapsa nu trebuie să întârzie prea mult dar nici să nu fie dată imediat pentru că astfel elevul o va considera de natură emoțională. Concluzie: există o artă și a pedepselor.

Învățământul în epoci

Avantaje pentru profesor:

- cale economică și manieră atrăgătoare de a concentra și armoniza bogăția de cunoștințe pentru fiecare materie;
- ușurință în planificarea materiei;
- posibilități sporite de aplicare a interdisciplinarității;
- facilitarea pregătirii temeinice a fiecărei epoci.

Avantaje pentru elev:

- creșterea interesului, a concentrării asupra materiei respective;
- crește durabilitatea cunoștințelor;
- teme mai puține.

Dezavantaje: uitarea celor învățate în intervalul dintre epoci. Corect, până la un punct. Deși s-ar părea că materia predată se scufundă în inconștient (uitare), de fapt ea se

maturizează și, când se reîntoarce, ca subiect de epocă, este suficientă doar o scurtă recapitulare ca să revină în memorie conținutul anterior.

#### Evaluarea

Nota vizează clasificarea elevilor, cuantificarea randamentului. Evaluarea trebuie să vizeze personalitatea în devenire: atitudinea față de învățare, scrisul, forma, fantezia, bogăția gândirii, structura logică, stilul, ortografia și cunoștințele reale, efortul real al elevului pentru a atinge un rezultat, comportamentul, spiritul social.

În caracterizări se scoate în evidență ceea ce este pozitiv, negativul fiind prezentat doar ca ceea ce elevul ar fi fost în stare să facă dacă ... Spiritul caracterizării – de blândă înțelegere.

Repetenția – aproape inexistentă. Excepție fac cazurile în care există acordul tuturor profesorilor clasei, a medicului și sunt din timp înștiințați părinții elevului.

#### Materialul de povestit în școala Waldorf clasele I – VIII

##### Privire de ansamblu

Clasa I: Basme, povești despre natură (în ton de basm).

Clasa a II-a: Fabule, legende, povești și legende despre natură.

Clasa a III-a: Povestiri din Vechiul Testament.

Clasa a IV-a: Legende despre zeii germanici, epopei germanice.

Clasa a V-a: Legende despre zeii greci, epopei grecești (Iliada, Odiseea).

Clasa a VI-a: Epopei romanice, povestiri din Evul Mediu, scene din istoria modernă.

Clasa a VII-a: Povestiri despre formarea popoarelor, biografii și descoperiri, Renaștere, Reformă.

Clasa a VIII-a: Cultura popoarelor, tehnică și biografii, medicină, fizică, chimie, poetică, artă și politică.